

DOI 10.31558/2519-2949.2023.4.7

УДК 323.39: 327.5 (477)

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1757-8892>

Матвійчук А. В., Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0295-5332>

Хилько М. І., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ: ДОСВІД ПОЛЬЩИ ТА США

Зазначається, що головним структурним елементом громадянського суспільства є так званий «третій сектор». Він є значним і, крім того, таким компонентом громадського життя, що динамічно розвивається по всьому світі. Він є не лише інститутом, що служить задоволенню сутнісних потреб людей, але і могутньою зростаючою економічною силою, яка впливає на всі сфери громадського життя. Водночас не можна говорити про однаковий рівень розвитку цього сектора в усіх країнах. Досліджено, що у деяких країнах, зокрема в Польщі та США він є рівноправним партнером поряд з державним і комерційним секторами, але в більшості країн він ще не є таким і його майбутнє залишається під сумнівом. Присутність некомерційного сектора в сферах соціальних послуг, охорони здоров'я й освіти залишається дуже незначним. Такий стан справ лише підкреслює необхідність працювати над створенням нормального і дійсно працюючого приватного некомерційного сектора в Східній Європі і в Україні, зокрема.

Акцентується увага, що вирішальне значення для Америки має потенціал розвитку функціональної ефективності недержавних організацій. Продемонстровано, що недержавноорганізована політика й дипломатія стають дедалі більш функціональними ланками в механіці практичної реалізації зовнішньополітичних стратегій американської держави, успішно використовуються Білим домом для посилення впливу на становлення й розвиток громадянського суспільства на різних рівнях організації світової політики. Адекватно розширенню комплексу зовнішньополітичних завдань вирішується питання ефективного забезпечення їхньої успішної реалізації необхідною соціальною опорою (нормативною складовою) і кадрово-інституціональною опорою (структурною складовою), насамперед з позицій гуманітарного менеджменту. Сприяючи повсюдному розвитку громадянського суспільства, американські недержавні організації підтримують важливий контактний механізм у сфері глобального управління – особливо в частині відновлення або зміни пріоритетів національного й регіонального розвитку.

Виокремлені й проаналізовані чотири основні групи американських недержавних організацій: 1) специфічні з вузькою професійною спеціалізацією; 2) космополітичні з акцентом на сфері духовного розвитку особистості; 3) транснаціональні, до яких також належать або тісно контактують транснаціональні корпорації; 4) аналітичні корпорації, або мозкові трести. Останні відіграють одну з ключових ролей у зовнішній політиці США.

З'ясовано, що неурядові громадські організації в Польщі на довгостроковій основі стали партнерами територіального самоврядування, щонайменше на трьох нивах: вони чудово виконують роль своєрідного «комунікаційного каналу», яким «пливе» інформація від громадян до самоврядування та у зворотній бік; надають безпосередню допомогу членам територіальної громади на основі знань і досвіду; виконують інноваційні функції, шляхом запровадження нововведень, тобто нетипових на загал способів вирішення місцевих проблем.

Простежені основні форми співробітництва між секторами територіального самоврядування й неурядових організацій. Зокрема: визначення гміною засад та процедур отримання неурядовими організаціями системи грантів; співучасть у розробці стратегії локального розвитку; надання неурядовій організації можливість надавати громадськості окремі послуги; консультування рішень органів самоврядування та їхнє узгодження з неурядовими організаціями, у встановленому порядку й формі; встановлення місцевого права, – яке комплексно встановлює цілі, правила, механізм та форми співпраці між органами самоврядування та неурядовими організаціями.

Прогнозується, що децентралізація публічних фінансів відкриває нові можливості щодо фінансування спільних заходів органів самоврядування і неурядових організацій.

Ключові слова: держава, громадянське суспільство, громадські об'єднання, недержавні організації, соціальний захист, інтереси.

Процес становлення громадянського суспільства потребує наявності та активної діяльності неурядових самоврядних організацій, які забезпечують захист інтересів громадянина та автономність суспільних груп перед інтервенційною владою держави, керуючись правилом «спільнота громадян є джерелом як для державної, так і для місцевої влад» [1, р.13]. На думку відомого німецького дослідника Ральфа Дарендорфа, «демократичний устрій держави вимагає тісної співпраці між політичними (урядовими) та суспільними (неурядовими) інституціями» [2, s.235]. При цьому, перші відповідають за можливість зміни влади ненасильницьким шляхом, а другі – сприяють розвиткові можливостей вираження інтересів, цінностей і уподобань як базових засад суспільства. Отже, формування громадянського суспільства можливе лише в тих демократичних державах, де відбулося політико-ідеологічне примирення між обома вищезгаданими чинниками задля втілення в життя свобод громадянина.

Авторське бачення проблеми взаємодії держави і неурядовими інституціями базується на основі концептуальних підходів таких зарубіжних вчених як: Ієремія Бентам, Юрген Габермас, Ернест Гелнер, Амітай Ентціоні, Герман Коген, Хуан Лінц, Клаус Оффе, Толкот Парсонс, Філіпп Шміттер та ін. Вагоме значення для вивчення процесів інституалізації неурядових організацій в Україні та її європейських інтеграційних процесів мають дослідження Володимира Горбатенка, Ірини Доннікової, Анатолія Колодія, Олександра Корнієвського, Ірини Кресіної, Валерія Копійки, Володимира Цвиха, Юрія Шемшученка, Василя Яблонського та ін.

Відаючи належне науковим здобуткам зазначених авторів наголосимо, що в Україні практично відсутні дослідження, які б узяли досвід взаємодії держави з неурядовими організаціями в інших демократичних країнах. Аналізу особливостей такої взаємодії в Польщі та США і присвячена дана стаття.

Добровільні суспільні об'єднання, що існують окремо від держави, – традиційне явище для соціально-політичної культури США, як інституції демократії. Американці одні з перших переконалися у важливості й політичній рентабельності реалізації таких проєктів і почали активне використання їхнього потенціалу. При цьому американська держава менше за будь-які інші спонсорує діяльність власних неурядових або недержавних організацій (НДО) – приблизно 30% від загальних вкладень. Насамперед такий підхід пояснюється особливою американською моделлю організації неурядового вектора в національній політиці, що визначається як модель груп інтересів із високим ступенем конкуренції [3, р.4-13].

Громадські організації використовують непрямий вплив, передовсім на законодавчу гілку влади. Зокрема, активно застосовують метод лобювання того або іншого рішення. Зрозуміло, що представники неурядового виміру мають серйозні власні інтереси у бізнесі й у політиці. А їхня ніша в системі внутрішньополітичного управління дає змогу здійснювати вплив і на процес прийняття рішень щодо зовнішньої політики. Саме завдяки тісним зв'язкам і з бізнесом, і з політичними силами найпотужніші неурядові структури можуть функціонувати як серйозні політичні суб'єкти зовнішнього впливу. Великі організації, що працюють у міжнародному масштабі, розробляють дві-три стратегічні ідеї на рік, які доводять до відома Конгресу. Класичним прикладом стає функціонування військово-промислового комплексу Америки, де сучасні «корпоративні воїни» одержують привілеї в розподілі замовлень Міноборони [4, р.1-3]. Отже, привнесення потенціалу НДО у сферу міжнародних відносин є для Америки кроком цілком логічним з позицій відповідності особливостям як внутрішньополітичного розвитку, так і формування її зовнішньої політики.

З кінця 90-х рр. XX ст. активна роль НДО в зовнішній політиці США стала загально визнаною потребою. Насамперед, у контексті розширення глобального міжнародного спектра гуманітарної й соціальної політики, що в принципі неможливо без участі держав – лідерів світової спільноти. Фактично НДО утворюють інституціонально-корпоративну мережу, завдяки функціонуванню якої формується ще один простір менеджменту міжнародно-політичними процесами, що поєднує державу, бізнес і громадську дипломатію.

Міждисциплінарні дослідження засвідчили, що в багатьох, передовсім високорозвинених країнах, «неурядові організації можуть претендувати на значну частку політичної легітимації» [5, р.2]. Значна кількість дослідників переконана, що успіх НДО на міжнародній арені тісно пов'язаний

із процесами глобалізації й створенням соціальних умов, за яких звичайним громадянам необхідно використовувати нормативні регулятивні механізми поза полем дії державних структур [6, р.35]. Зі свого боку, державні керівники також визнають, що підтримка неурядових сил робить їхні політичні рішення більш легітимними.

Відповідно до плюралістичної парадигми неурядовий вимір міцно посідає провідне місце в системі взаємодії держави, транснаціональних корпорацій і неурядових організацій. Реалісти ж залишають за суспільством другорядну роль, обмежуючи компетенцію НДО питаннями прав людини, охорони навколишнього середовища й економічного співробітництва. На відміну від своїх попередників, що стали класиками американської школи реалізму, неореалісти вивели зі сфери компетенції суспільної дипломатії торговельну й фінансову діяльність на міжнародній арені, додавши ці напрями до списку пріоритетів вищої політики [7, р.356-383].

Саме досвід НДО найчастіше використовують для розв'язання проблем глобальної соціальної рівноваги, передовсім у контексті асиметрії Північ–Південь. Ця частина їхньої діяльності доводить необхідність підтримки розвитку найбідніших держав Півдня міжнародними неурядовими й державними структурами. Зрозуміло, проблеми безпеки людини актуальні й схожі для будь-якого регіону планети. Цілі відповідної політики багатовимірні й транснаціональні. З другого боку, керівництво США не приховує факт побудови зовнішніх, зокрема соціальних, стратегій на основі національних геополітичних і гео економічних інтересів. І саме завдяки активності держави американські неурядові сили часто сприймаються як конкуренти за вплив на політичну еволюцію суспільства. Більше того, іноді самі НДО виступають головними опонентами американських проєктів за кордоном. Особливо в економічній сфері, де боротьба за екологію й соціальні гарантії успішно поєднується з тактикою політичного тиску на американський уряд. Так, розробка газових родовищ у віддалених районах Перу супроводжується бурхливими протестами з боку представників екологічного руху. Серед аргументів прихильників проєкту й головних власників – корпорацій Хант Нафта й Холлібертон – стимулювання зайнятості, економічного зростання й дохідної частини бюджету. А НДО змушують американські компанії приймати на себе жорсткі гарантії щодо місцевого розвитку, демонструючи в такий спосіб позитивний зріз власного функціонування.

Протистояти навіть «неурядовій Америці» занадто складно. На сучасному етапі Сполучені Штати ефективно оперують найзначущим проявом глобалізації – комунікаційним. Саме завдяки розвитку комунікації стало можливим встановлення системи взаємодії навіть між невеликими групами. Американські НДО, що завдяки адекватним сприятливим умовам розвитку мають значні можливості для транснаціоналізації, часто доростають до глобальних бюрокрацій, які присутні одразу в декількох країнах. На сучасному етапі у Сполучених Штатах функціонують майже 15 тисяч неурядових організацій лише у зовнішньополітичній сфері. Вони віддзеркалюють досить широкий спектр зовнішньополітичних інтересів різних соціальних груп. Тривалий час першість за ступенем активності на міжнародній арені утримували релігійні організації та оборонці прав людини. Сьогодні багато транснаціональних неурядових організацій, що базуються у Сполучених Штатах, зосереджують увагу на таких напрямках світової політики, як екологія та енергетика [6, р.35].

Можна виокремити чотири основні групи американських НДО: 1) специфічні з вузькою професійною спеціалізацією; 2) космополітичні з акцентом на сфері духовного розвитку особистості; 3) транснаціональні, до яких також належать або тісно контактують транснаціональні корпорації (ТНК); 4) аналітичні корпорації, або мозкові трести. Останні відіграють одну з ключових ролей у зовнішній політиці США.

Аналітичні співтовариства можна оцінювати як складові глобальної потужності Сполучених Штатів. Саме вони беруть участь у вирішенні завдання коригування політичної реальності через повний цикл аналітичного виробництва: від аналізу проблеми до реалізації рішень у системі управління. Частина з них орієнтована на співпрацю з глобальними інституціями, передовсім ООН, частина є ланкою державного механізму, як, наприклад, Рада зовнішніх зносин. Формально незалежні інтелектуальні інституції, організовані за зразком бізнес-корпорацій, часто мають філії. Так, Фонд Карнегі має відділення в Росії, корпорація РЕНД – у Великій Британії та Нідерландах [8]. При цьому «мозкові центри» слушно вважаються ідейною підвалиною міжнародно-політичної потужності Сполучених Штатів. Тут процес продукування ідей поєднується з прикладною специфікою за одночасного дотримання стратегії цілепокладання, що передбачає одержання конкретних соціально-економічних і політичних результатів. Останнє й відрізняє їх від суто академічних структур. Доволі часто справою аналітиків є ідейне забезпечення політико-культурної експансії Америки. Таку місію мають, наприклад, Фонд Карнегі та Інститут Брукінгса.

Лідуючі аналітичні центри перебувають під прямим впливом державних інтересів, насамперед політико-економічних та інтересів безпеки. З огляду на високий ступінь економізації американського суспільства зрозуміло, що такі інтереси водночас є інтересами й американських транснаціональних корпорацій (ТНК). Діяльність аналітичних центрів значною мірою визначається впливом корпорацій, що здійснює фінансування досліджень, супровід діяльності політичних лідерів, видання періодичної й спеціалізованої літератури.

Аналітичні структури – особлива ланка американського політико-системного врядування, що функціонально поєднує діяльність корпорацій із зовнішньополітичною діяльністю держави. Те, що функціонування американського аналітичного співтовариства істотно підтримується великим бізнесом, більш ніж просте відтворення особливостей соціальної структури суспільства. ТНК мають велике значення для збереження міцності Сполучених Штатів у глобальній економіці. Звісно, при цьому вони реалізують завдання контролю над перерозподілом світових матеріальних фінансових та інтелектуальних ресурсів. Моделі ведення бізнесу, запропоновані американськими ТНК, визначають такі важливі напрями соціально-політичного розвитку, як ринок праці та міграція [9, р.2-4]. Окрім того, тісний зв'язок між корпораціями й державою підтримується особливою практикою ротації чинів. Отже, система врядування сферою міжнародно-політичних взаємодій відзначена єдністю уявлень економічної та політичної еліт США щодо цілей зовнішньополітичної діяльності американської держави.

Механізм дублювання державно-аналітичних структур створює розумну альтернативу під час вироблення стратегічних рішень. Спеціальні ради й асоціації при мозкових центрах організують дослідження з актуальних проблем міжнародних відносин. Їхньою перевагою в прийнятті зовнішньополітичних рішень є можливість використання власної структури для реалізації результатів дослідницької діяльності в конкретних політичних програмах. Так, зокрема, не є таємницею, що аналітичні центри американської школи геополітики перебувають під сильним впливом консерваторів [8, р.1-4]. Звичайно, першість впливу належить радникам, ідеологічно близьким керівництву. Диспути в колегіальному колі можуть бути жорсткими, але не такими, що порушують генеральну лінію поведінки Сполучених Штатів на міжнародній арені. До того ж потенціал конформізму аналітиків у команді реалізується не повністю через явний крен на користь силових структур. Однак групова, або корпоративна логіка мислення топ-менеджерів стосовно управління зовнішньою політикою ґрунтується значною мірою на загальній ідеології.

У пошуку складного балансу між «жорсткою» та «м'якою» потугою особливим виміром сучасної зовнішньої політики США стало військово-гуманітарне співробітництво. Відносини між армією та неурядовими організаціями зазнали серйозних змін. Особливо в контексті їхньої взаємодії як учасників міжнародного кризового менеджменту. Незважаючи на збільшення кількості громадських організацій, що працюють у кризових зонах, воля національної держави в особі її армії продовжує домінувати. Водночас в уряді наголошували, що гуманітарна допомога дає змогу засвідчити позитивне ставлення американського народу до іншого світу, а надто – до мусульманських націй. Надсилання збройних сил має супроводжуватися відправленням гуманітарних волонтерів. Це мобілізує репрезентацію Америки як потужної нації і допомагає отримати необхідну легітимність у західному середовищі в процесі виправдання мілітаристських втручань [10, с.9-11].

Крім того, США як донор програм гуманітарної допомоги, одержують частину контролю над міжнародними фондами, що фінансують проекти гуманітарних агенцій у зонах високого стратегічного значення (таких, як Сирія, Афганістан або Ірак). І завдяки потужній присутності в кризових ареалах американські військові одержують перевагу під час прийняття рішень усередині міжнародних коаліцій. Найбільше це виявляється у випадках, коли союзники занепокоєні передовсім гуманітарною складовою місії, а американці – військовою. Тут розвиток національного впливу також стає частиною місії [11].

Особливий інтерес викликає співробітництво держави з неурядовими організаціями у Польщі як найближчого сусіда України, у добросусідських відносинах з яким ми усі зацікавлені [12, с.8; 13, с.51].

Правову основу для співробітництва між державою, територіальним самоврядуванням і неурядовими організаціями заклав конституційний принцип субсидіарності держави, зокрема стаття 163 Конституції Республіки Польща [14, с.438]. Основний закон стверджує, що держава бере на себе лише ті завдання, вирішення яких несила громадянам та об'єднанням громадян. Визнання вагомості цього принципу зумовило як реформу самоврядування 1990 року, так і нині здійснюване реформування державного устрою, у якому закладені децентралізація та делегування ряду повноважень територіальним громадам. Подальшим результатом реформ є передача частини повноважень держави

громадянам, котрі об'єднуються на добровільній основі з метою вирішення наявних у суспільстві проблем. Слід визнати, що співпраця, яка спирається на такі передумови, призводить до підвищення громадської активності, і, разом із цим, побудови громадянського суспільства. Основою функціонування громадянського суспільства є співіснування трьох незалежних секторів:

- 1) ринкової економіки, яку уособлюють приватні підприємництва;
- 2) виборний сектор громадської влади, представниками якого є депутати всіх рівнів та працівники громадських установ;
- 3) громадські об'єднання, що засновуються на добровільній основі, до яких, у першу чергу, слід зарахувати неурядові організації [14, с.438].

Їх поєднує одна ознака – досягнення кожним із них визначеної мети обумовлене необхідністю співпрацювати з іншими секторами. Як місцеве самоврядування, так і неурядові організації, хоч і з різних причин (самоуврядування силою закону, організації на добровільній основі) представляють територіальну громаду. Вони неоднаковим шляхом й по-різному прагнуть до спільної мети – задовольнити потреби громадськості та служити людям, які обрали їх своїми представниками. Ця «спільна мета», тобто дедалі краще задоволення потреб територіальної громади, може слугувати надійним фундаментом для об'єднання заходів заради благополуччя місцевих громад. Тут йдеться не лише про організації, що є юридичними особами (фонди і асоціації), але й неформальні групи, всілякі форми культурної активності (зокрема, районні клуби, оркестри, театральні гуртки), батьківські ради, студентське самоврядування, церковні організації, благодійні групи тощо.

Досвід, набутий західними державами, однозначно засвідчує, що неурядові організації і ефективніше, і економніше виконують завдання, які згідно з рішеннями законодавчих органів, має здійснювати місцеве самоврядування. Робота неурядових організацій у сфері соціальної допомоги, культури, спорту та науки є більш результативною, ніж робота адміністративних органів. Зрозуміло, що з різних причин не всі сфери життя місцевих громад можна передати у відання неурядових організацій (НУО). Проте, вбачаючи вищу ефективність роботи НУО та враховуючи той факт, що надавані ними послуги, як правило, значно дешевші за роботу виконавчих органів (тут співвідношення витрат 0,7 до 1 злотого), чимало польських гмін під співпрацю з неурядовими організаціями заклало формальну основу: нині вона планова й довгострокова. Неурядові організації стали партнерами територіального самоврядування, щонайменше на трьох нивах:

- 1) НУО є представниками територіальної громади, висловлюючи її (та наявних у суспільстві груп) вимоги, прагнення й побажання. Вони чудово виконують роль своєрідного «комунікаційного каналу», яким «пливе» інформація від громадян до самоврядування та у зворотній бік;
- 2) НУО надають безпосередню допомогу членам територіальної громади. Вони мають для цього потенціал, знання й досвід;
- 3) НУО виконують інноваційні функції, шляхом запровадження нововведень, тобто нетипових на загал способів вирішення місцевих проблем [15, с. 59].

У дотеперішній співпраці між польськими неурядовими організаціями і структурами місцевого самоврядування можна простежити два етапи:

I. Секторне співробітництво (1989-1996 рр.): його основною формою були спільні заходи, що здійснювалися нерідко спонтанно; це, зокрема, організовані спільними силами табори для дітей, реалізація екологічних, профілактичних та туристичних програм. Характерними рисами цієї співпраці були випадковість і короткостроковість.

II. Системна співпраця: її було започатковано у другій половині 90-х років, коли вже було сформульовано принципи та процедури комплексної співпраці між обома секторами. Суть цієї співпраці полягає в тому, що її правила та процедури стосуються всіх неурядових організацій, що діють на рівні відповідної місцевої громади. Отже, рішенням ради гміни, що зафіксоване у місцевому законі (постанові, ухвалі), гарантується виділення певної суми грошей (відсоток бюджету) для фінансування діяльності неурядових організацій. Уперше такі програми (з часом їх стали йменувати програмами співробітництва) виникли у 1996 році в прибалтійських містах Польщі – Гданську, Гдині та Сопоті [15, с.54-70].

Цими програмами було закладено підвалини співробітництва між обома секторами. Основними його формами стали:

- 1) утворення гміною системи грантів – визначення засад та процедур, за якими неурядові організації можуть подавати на дотації з бюджету самоврядних органів заявки на проекти, що скеровані на місцеву громадськість;

2) співучасть у розробці стратегії локального розвитку – неурядові організації запрошуються до участі в підготовці стратегічних планів, завдяки чому вони не розходяться з реальними потребами та становищем даної громади;

3) контракти – це різновид договору, опираючись на який гміна передає неурядовій організації можливість надавати громадськості окремі послуги. Таким чином, контракт може вважатись формою «закупівлі» окремих послуг (чим він і відрізняється від гранту);

4) консультації – консультування рішень органів самоврядування та їхнє узгодження з неурядовими організаціями, у встановленому порядку й формі;

5) становлення місцевого права, – яке комплексно встановлює цілі, правила, механізм та форми співпраці між органами самоврядування та неурядовими організаціями [16, с. 285].

Зазначені форми співпраці стосуються рівня гмін. В умовах нового державного ладу – запровадження нових рівнів самоврядування – можливості цієї співпраці значно зростають. Встановлення повітів і воєводств та наділення їх рядом повноважень розширює поле можливої співпраці та коло партнерів.

Децентралізація публічних фінансів відкриває нові можливості щодо фінансування спільних заходів органів самоврядування і неурядових організацій. Законодавчий орган, усвідомлюючи вагомість цього співробітництва, також в інших законах визначив ті сфери громадського життя, які можуть розраховувати на підтримку державного бюджету: це стосується царин соціального забезпечення, освіти, охорони здоров'я. Передбачається, що врегулювання щодо співпраці вищевказаних секторів закріпить нинішній законопроект про громадське благо.

Сьогодні у Польщі важко уявити собі функціонування «малої батьківщини» в умовах відсутності співпраці між самоврядуванням і неурядовими організаціями. Без цієї співпраці непросто було б досягти всього того, що країна сьогодні вважає своїм успіхом.

Таким чином, лінія поведінки держави стосовно різних суспільних формувань в країнах розвиненої демократії є не тільки системною, але й ефективною. Апробуються всі форми: від підтримки сектора НУО до силових акцій відносно ряду структур, що представляють потенційну небезпеку стабільності політичної системи. Віддаючи належне здобуткам неурядових самоврядних організацій в Польщі й США дослідники звертають увагу і стосовно загальних для всіх неурядових організацій проблем, які гальмують подальший якісний розвиток партнерства між державою і громадськими організаціями. Зокрема, для повноцінної ефективності пропонується врегулювати ряд питань, серед яких найважливішими є: по-перше, слід чітко розділити «зону відповідальності» між органами влади й громадських організацій про пріоритети сторін; по-друге, завершити формування відповідної правової бази, необхідної для регулювання співробітництва між державними організаціями й сектором неурядових організацій; по-третє, розширити широкий обмін досвідом і інформацією між співробітниками державних відомств і тими, що працювали в системі установ НУО для більш адресного акцентування соціальних програм; по-четверте, деталізувати питання регулювання «сектора асоціацій» і принципів фінансової підтримки, яка надається державою неурядовим організаціям тощо.

Врахування досвіду ефективної взаємодії держави з неурядовими організаціями в Польщі та США може сприяти інституалізації громадянського суспільства в Україні, яке нині переживає період великих випробувань на здатність до консолідації та мобілізації. Ми зодні з Олександром Корнієвським та Віктором Нечипоренком, що «запорукою успішного формування в Україні громадянського суспільства та його партнерських відносин з державою має стати комплексна трансформація свієї політико-правової системи України як цивілізований процес утвердження консолідованої демократії європейського зразка, в якій переважають громадянські цінності й яка забезпечує підконтрольність і підзвітність правлячого класу пересічними громадянами та організаціями громадського самоврядування, їх найширше залучення до державних справ та прийняття політичних рішень» [17, с.65]. Така політико-правова система сприятиме громадянській та політичній їх суб'єктності.

Бібліографічний список:

1. The AEI Press Publisher for the American Enterprise Institute. *Books for the Trade. Fall. Winter 2000-2001.* – 144 p.
2. Dahrendorf R. *Zagrozone spoleczenstwo obywatelskie, Europa i spoleczenstwo obywatelskie – rozmowy w Castel Gandolfo.* – Krakow. – 1994. – 315 s.
3. Lee J. Kigali R. *Comparing NGO influence in EU and the US. Conference Report CASIN.* Ottawa 2005. Juny. S. 4-13.

4. When NGOs face repression and under siege, freedom and democracy undermined, says United States. *Asian Tribune*-Washington D.C. 2006.12.15. P. 1-3.
5. Charndhoke N. How is Global Civil Society? *Journal of World-System Research*. 2005. December. P. 2.
6. Daveport D. The New Diplomacy. *Policy Review* – 2005. December / January (9–12). P. 35.
7. Baylis J. B. and Smith S. (eds.). *The Globalization of World Politics*. Oxford and New York: Oxford University Press, second edition. 2001. 650 p.
8. Haas R. Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Policy – Makers Perspective. *U.S. Department of States* (www.states.gov.s/p/rem/15506.htm).
9. Aggarwal V.K. Can transnational Corporations Serve as Eugene's of Development? *Berkeley APEC Study Center*: Univ. of California. 2002. December 17. S. 2-4.
10. Пагорська І. Неурядові організації в зовнішній політиці США. *Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал. Спецвипуск*. Київ: Верховна Рада України, 2008. № 4. С. 9-11.
11. Національні консультативні ради. Крайні практики США. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.uspishnaukraina.com.ua/uk/strategy/7/66.html>.
12. Drzewicki A. Stosunki z Ukraina w sferze bezpieczensta: polski punkt widzenia. *Bezpieczenstwo narodowe*. 2011. № 1. S 151-168.
13. Горбатенко В. Джерела і методологія дослідження сучасних україно-польських відносин. *Studia Politologica Ukraino-Polona. Rocznik nauk politycznych*. Вип.8. Житомир-Київ-Краків: Вид.: Євенко О. О., 2018. С. 51-57.
14. Конституції зарубешних государств: США, Великобритания, Германия, Италия, Греция, Япония, Канада. Сост., введ., вступ. ст. В.В. Маклаков. – Москва: БЕК, 1991. 592 с.
15. Кокосинський О. Неурядові та громадські організації, їх роль у розвитку міжнародного співробітництва у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України: досвід і шляхи вдосконалення. *Україна – НАТО: науковий журнал «Євроатлантикінформ»*. – Київ, 2009. № 2 (27). С. 54-70.
16. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: Монографія. За ред. А.І. Кудряченка. К.: НІСД, 2007. 436 с.
17. Корнієвський О.А., Нечипоренко В.О. Сучасні виклики громадянському суспільству України в умовах політичної нестабільності. *Стратегічна панорама. Щоквартальний науково-практичний журнал*. Вип. 1. Київ: НІСД, 2018. С. 61-66.

References:

1. The AEI Press Publisher for the American Enterprise Institute. Books for the Trade. Fall. Winter 2000-2001, 144 p.
2. Dahrendorf R. Zagrozone spoleczenstwo obywatelskie, Europa i spoleczenstwo obywatelskie – talks in Castel Gandolfo. Kraków. 1994, 315 s.
3. Lee J. Kigali R. Comparing NGO influence in the EU and the US. *Conference Report CASIN*. Ottawa 2005, June, 4-13.
4. When NGOs face repression and under siege, freedom and democracy are undermined, says the United States. *Asian Tribune*-Washington D.C., 2006.12.15, 1-3.
5. Charndhoke N. How is Global Civil Society? *Journal of World-System Research*, 2005, December, 2.
6. Daveport D. The New Diplomacy. *Policy Review* – 2005. December / January (9–12), 35.
7. Baylis J.B. and Smith S. (eds.). *The Globalization of World Politics*. Oxford and New York: Oxford University Press, second edition, 2001, 650 p.
8. Haas R. Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Policy – Makers Perspective. *U.S. Department of States* (www.states.gov.s/p/rem/15506.htm).
9. Aggarwal V.K. Can Transnational Corporations Serve as Eugene's of Development? *Berkeley APEC Study Center*: Univ. of California, 2002, December 17, 2-4.
10. Pahorska I. Non-governmental organizations in US foreign policy. *Viche: a theoretical and socio-political journal. Special issue*. Kyiv: Verkhovna Rada of Ukraine, 2008, No. 4, 9-11.
11. National Advisory Councils. US best practices. Electronic resource. Access mode: <http://www.uspishnaukraina.com.ua/uk/strategy/7/66.html>.
12. Drzewicki A. Stosunki z Ukraina w sferze bezpieczensta: polski punkt widzenia. *Bezpieczenstwo narodowe*, 2011, No. 1, 151-168.
13. Horbatenko V. Sources and research methodology of modern Ukrainian-Polish relations. *Studia Rolitologica Ukraino-Polona. Rocznik nauk politycznych*. Issue 8. Zhytomyr-Kyiv-Krakov: Publisher: Evenok O. O., 2018, 51-57.
14. Constitutions of foreign states: USA, Great Britain, Germany, Italy, Greece, Japan, Canada. Content, introduction, introduction. Art. V.V. Maklakov. Moscow: БЕК, 1991, 592 p.
15. Kokoshinskyi O. Non-governmental and public organizations, their role in the development of international cooperation in the field of European and Euro-Atlantic integration of Ukraine: experience and ways of improvement. *Ukraine – NATO: scientific journal "Euroatlanticinform"*. Kyiv, 2009, No. 2 (27), 54-70.
16. Political system and civil society: European and Ukrainian realities: Monograph. Under the editorship A.I. Kudryachenko. K.: NISD, 2007, 436 p.

17. Kornievsky O.A., Nechyporenko V.O. Modern challenges to the civil society of Ukraine in conditions of political instability. Strategic panorama. Quarterly scientific and practical magazine. Vol. 1. Kyiv: NISD, 2018, 61-66.

Matviychuk A. V., Khylo M. I. Features of the state's interaction with non-governmental organizations: the experience of Poland and the USA

It has been studied that in some countries, in particular in Poland and the USA, it is an equal partner alongside the public and commercial sectors, but in most countries it is not yet so and its future remains in doubt. The presence of the non-profit sector in the areas of social services, health care and education remains very insignificant. This state of affairs only emphasizes the need to work on the creation of a normal and truly functioning private non-commercial sector in Eastern Europe and in Ukraine, in particular.

It is emphasized that the potential for developing the functional efficiency of non-governmental organizations is of crucial importance for America. It has been demonstrated that non-state-organized politics and diplomacy are becoming more and more functional links in the mechanics of the practical implementation of foreign policy strategies of the American state, and are successfully used by the White House to strengthen the influence on the formation and development of civil society at various levels of the organization of world politics. Adequately to the expansion of the set of foreign policy tasks, the issue of effective provision of their successful implementation with the necessary social support (normative component) and personnel and institutional support (structural component) is solved, primarily from the standpoint of humanitarian management. By promoting the widespread development of civil society, American non-governmental organizations support an important contact mechanism in the field of global governance – especially in terms of restoring or changing priorities of national and regional development.

Four main groups of American non-governmental organizations are singled out and analyzed: 1) specific with narrow professional specialization; 2) cosmopolitan with an emphasis on the sphere of spiritual development of the individual; 3) transnational, to which transnational corporations also belong or are in close contact; 4) analytical corporations, or brain trusts. The latter play one of the key roles in US foreign policy.

It was found that non-governmental public organizations in Poland have become partners of territorial self-government on a long-term basis, at least on three levels: they perfectly fulfill the role of a kind of "communication channel" through which information "flows" from citizens to self-government and vice versa; provide direct assistance to members of the territorial community based on knowledge and experience; perform innovative functions by introducing innovations, i.e. atypical ways of solving local problems.

The main forms of cooperation between the sectors of territorial self-government and non-governmental organizations are traced. In particular: determination by the commune of the principles and procedures for obtaining grants by non-governmental organizations; participation in the development of the local development strategy; providing the non-governmental organization with the opportunity to provide certain services to the public; consultation of decisions of self-government bodies and their coordination with non-governmental organizations, in the prescribed manner and form; establishment of local law, which comprehensively establishes goals, rules, mechanisms and forms of cooperation between self-government bodies and non-governmental organizations. It is predicted that the decentralization of public finances opens up new opportunities for financing joint activities of self-government bodies and non-governmental organizations.

Keywords: state, civil society, public associations, non-governmental organizations, social protection, interests.